

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2006

ΚΕΙΜΕΝΟ

Άλεξανδρος Παπαδιαμάντης

“Όνειρο στό κῦμα (απόσπασμα)

«[...] Δέν ήξεύρω αν ή κόρη λουομένη είς τήν θάλασσαν ἥκουσε τήν φωνήν τῆς γύδας μου. Άλλα καί αν τήν εἶχεν ἀκούσει, τί τό παράδοξον; Ποῖος φόβος ἦτον; Τό ν' ἀκούῃ τις φωνήν ζώου ἐκεῖ πού κολυμβᾷ, ἀφοῦ δέν ἀπέχει εἰμήν ὀλίγας ὁργυιάς ἀπό τήν ξηράν, δέν εἶναι τίποτε ἔκτακτον.

Άλλ' ὅμως, ή στιγμή ἐκείνη, πού εἶχα πατήσει είς τήν κορυφήν τοῦ βράχου, ἥρκεσεν. Ή νεαρά κόρη, εἴτε ἥκουσεν εἴτε ὅχι τήν φωνήν τῆς κατσίκας —μᾶλλον φαίνεται ὅτι τήν ἥκουσε, διότι ἔστρεψε τήν κεφαλήν πρός τό μέρος τῆς ξηρᾶς...— εἶδε τόν μαῦρον ἵσκιον μου, τόν διακαμόν¹ μου, ἐπάνω είς τόν βράχον, ἀνάμεσα είς τούς θάμνους, καί ἀφῆκε μισοπνιγμένην κραυγὴν φόβου...

Τότε μέ κατέλαβε τρόμος, συγκίνησις, λύπη ἀπερίγραπτος. Τά γόνατά μου ἐκάμφησαν. Ἔξαλλος ἐκ τρόμου, ἥδυνήθην ν' ἀρθρώσω φωνήν, κ' ἔκραξα:

—Μή φοβᾶσαι!... δέν εἶναι τίποτε... δέν σου θέλω κακόν!

Καί ἐσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος αν ἔπειρε νά οιφθῶ είς τήν θάλασσαν, μᾶλλον, διά νά ἔλθω είς βοήθειαν τῆς κόρης, ή νά τρέξω καί νά φύγω... Ἡρκει ή φωνή μου νά τῆς ἔδιδε μεγαλύτερον θάρρος ή δσον ή παραμονή μου καί τό τρέξιμόν μου είς βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατά συγκυρίαν ὅχι παράδοξον, καθότι δλοι οἱ αἰγιαλοί καί αἱ θάλασσαι ἐκεῖναι ἐσυχνάζοντο ἀπό τούς ἀλιεῖς, μία βάρκα ἐφάνη νά προβάλλῃ ἀντικρύ, πρός τό ἀνατολικομεσημβρινόν μέρος, ἀπό τόν πέρα κάβον, τόν σχηματίζοντα τό δεξιόν οίονεί κέρας τοῦ κολπίσκου. Ἐφάνη πλέουσα ἀργά, ἐρχομένη πρός τά ἔδω, μέ τάς κώπας πλήν ή ἐμφάνισίς της, ἀντί νά δώσῃ θάρρος είς τήν κόρην, ἐπέτεινε τόν τρόμον της.

Ἀφῆκε δευτέραν κραυγήν μεγαλυτέρας ἀγωνίας. Ἐν ἀκαρεῖ² τήν εἶδα νά γίνεται ἄφαντη είς τό κῦμα.

Δέν ἔπειρε τότε νά διστάσω. Ή βάρκα ἐκείνη ἀπεῖχεν ύπερ τάς είκοσιν ὁργυιάς, ἀπό τό μέρος δπου ἡγωνία ή κόρη, ἐγώ ἀπεῖχα μόνον πέντε ή ἕξ

όργυιάς. Πάραυτα, δπως ήμητν, ἐρρίφθην εἰς τήν θάλασσαν, πηδήσας μέ τήν κεφαλήν κάτω, ἀπό τό ψύχος τοῦ βράχου.

Τό βύθος τοῦ νεροῦ ἦτον ὑπέρ τά δύο ἀναστήματα. Ἐφθασα σχεδόν εἰς τόν πυθμένα, δ ὅποῖς ἦτο ἀμμόστρωτος, ἐλεύθερος βράχων καί πετρῶν, καὶ δέν ἦτο φόβος νά κτυπήσω. Πάραυτα ἀνέδυν καί ἀνῆλθον εἰς τόν ἀφρόν τοῦ κύματος.

Ἀπεῖχον τώρα ὀλιγότερον ἡ πέντε ὄργυιάς ἀπό τό μέρος τοῦ πόντου, δπου ἐσχηματίζοντο δῖναι καί κύκλοι συστρεφόμενοι εἰς τόν ἀφρόν τῆς θαλάσσης, οἱ ὅποιοι θά ἥσαν ώς μνῆμα ὑγρόν καί ἀκαριαῖον διά τήν ἀτυχῆ παιδίσκην· τά μόνα ἵχνη τά ὅποια ἀφήνει ποτέ εἰς τήν θάλασσαν ἀγωνιῶν ἀνθρώπινον πλάσμα!... Μέ τρία στιβαρά πηδήματα καί πλευσίματα, ἐντός ὀλίγων στιγμῶν, ἐφθασα πλησίον της...

Εἶδα τό εὔμιορφον σῶμα νά παραδέρνῃ κάτω, πλησιέστερον εἰς τόν βυθόν τοῦ πόντου ἡ εἰς τόν ἀφρόν τοῦ κύματος, ἐγγύτερον τοῦ θανάτου ἡ τῆς ζωῆς ἐβυθίσθην, ἥρπασα τήν κόρην εἰς τάς ἀγκάλας μου, καί ἀνῆλθον.

Καθώς τήν εἶχα περιβάλει μέ τόν ἀριστερόν βραχίονα, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡσθάνθην ἀσθενῆ τήν χλιαράν πνοήν της εἰς τήν παρειάν μου. Εἶχα φθάσει ἐγκαίρως, δόξα τῷ Θεῷ!... Ἐντούτοις δέν παρεῖχε σημεῖα ζωῆς ὀλοφάνερα... Τήν ἐτίναξα μέ σφοδρόν κίνημα, αὐθόρυμήτως, διά νά δυνηθῇ ν' ἀναπνεύσῃ, τήν ἔκαμα νά στηριχθῇ ἐπί τῆς πλάτης μου, καί ἐπλευσα, μέ τήν χεῖρα τήν δεξιάν καί μέ τούς πόδας, ἐπλευσα ἰσχυρῶς πρός τήν ξηράν. Αί δυνάμεις μου ἐπολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.

Ἡσθάνθην ὅτι προσεκολλᾶτο τό πλάσμα ἐπάνω μου· ἥθελε τήν ζωήν της ὥ! ἀς εἶη, καί ἀς ἦτον εύτυχης. Κανείς ἴδιοτελής λογισμός δέν ὑπῆρχε τήν στιγμήν ἐκείνην εἰς τό πνεῦμά μου. Ἡ καρδία μου ἦτο πλήρης αὐτοθυσίας καί ἀφιλοκερδείας. Ποτέ δέν θά ἐξήτουν ἀμοιβήν!

Ἐπί πόσον ἀκόμη θά τό ἐνθυμοῦμαι ἐκεῖνο τό ἀβρόν, τό ἀπαλόν σῶμα τῆς ἀγνῆς κόρης, τό ὅποιον ἡσθάνθην ποτέ ἐπάνω μου ἐπ' ὀλίγα λεπτά τῆς ἄλλως ἀνωφελοῦς ζωῆς μου! Ἡτον δνειρον, πλάνη, γοητεία. Καί ὅπόσον διέφερεν ἀπό ὅλας τάς ἴδιοτελεῖς περιπτύξεις, ἀπό ὅλας τάς λυκοφιλίας καί τούς κυνέρωτας³ τοῦ κόσμου ἡ ἐκλεκτή, ἡ αἰθέριος ἐκείνη ἐπαφή! Δέν ἦτο βάρος ἐκεῖνο, τό φορτίον τό εὐάγκαλον⁴, ἀλλ' ἦτο ἀνακούφισις καί ἀναψυχή. Ποτέ δέν ἡσθάνθην τόν ἔαυτόν μου ἐλαφρότερον ἡ ἐφ' ὅσον ἐβάσταζον τό βάρος ἐκεῖνο... Ἡμην ὁ ἄνθρωπος, δστις κατώρθωσε νά συλλάβῃ μέ τάς χεῖράς του πρός στιγμήν ἐν δνειρον, τό ἴδιον δνειρόν του...

Ἡ Μοσχούλα εἶησε, δέν ἀπέθανε. Σπανίως τήν εἶδα ἔκτοτε, καί δέν ἥξεύρω τί γίνεται τώρα, ὅπότε εἶναι ἀπλῆ θυγάτηρ τῆς Εὔας, δπως ὅλαι.

Άλλ' έγω έπληρωσα τά λύτρα διά τήν ζωήν της. Ή ταλαιπωρος μικρή μου κατσίκα, τήν όποιαν είχα λησμονήσει πρός χάριν της, πράγματι «έσχοινιάσθη»· περιεπλάκη κακά εἰς τό σχοινίον, μέ τό όποιον τήν είχα δεμένην, καί έπνιγη!... Μετρώας ἐλυπήθην, καί τήν ἔκαμα θυσίαν πρός χάριν της.

Κ' έγω ἔμαθα γράμματα, ἔξ εύνοίας καί ἐλέους τῶν καλογήρων, κ' ἔγινα δικηγόρος... Άφοῦ ἐπέρασα ἀπό δύο ιερατικάς σχολάς, ἦτον ἐπόμενον!

Τάχα ή μοναδική ἔκεινη περίστασις, ή ὀνειρώδης ἔκεινη ἀνάμνησις τῆς λουομένης κόρης, μ' ἔκαμε νά μή γίνω αληρικός; Φεῦ! ἀκριβῶς ή ἀνάμνησις ἔκεινη ἐπρεπε νά μέ κάμη νά γίνω μοναχός.

Όρθως ἔλεγεν ό γηραιός Σισώης ὅτι «ἄν ηθελαν νά μέ κάμουν καλόγερον, δέν ἐπρεπε νά μέ στείλουν ἔξω ἀπό τό μοναστήρι...». Διά τήν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἤρκουν τά ὄλιγα ἔκεινα κολλυβογράμματα, τά όποια αὐτός μέ είχε διδάξει, καί μάλιστα ἦσαν καί πολλά!...

Καί τώρα, δταν ἐνθυμοῦμαι τό κοντόν ἔκεινο σχοινίον, ἀπό τό όποιον ἐσχοινιάσθη κ' ἐπνίγη ή Μοσχούλα, ή κατσίκα μου, καί ἀναλογίζομαι τό ἄλλο σχοινίον τῆς παραβολῆς, μέ τό όποιον είναι δεμένος ὁ σκύλος εἰς τήν αὐλήν τοῦ ἀφέντη του, διαπορῶ μέσα μου ἄν τά δύο δέν είχαν μεγάλην συγγένειαν, καί ἄν δέν ἦσαν ώς «σχοίνισμα αληρονομίας»⁵ δι' ἐμέ, δπως ή Γραφή λέγει.

“Ω! ἄς ἡμην ἀκόμη βοσκός εἰς τά δρη!...”

(Διά τήν ἀντιγραφήν)
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

-
1. Τον ίσκιο, τη σιλουέτα, το περίγραμμα της φευγαλέας μιօφής.
 2. Ακαριαία, μονομιάς.
 3. Αγοραίους έρωτες.
 4. Εύκολα μεταφερόμενο στην αγκαλιά, ευχάριστο στο αγκάλιασμα.
 5. Μερίδιο, κλήρος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι ο Παπαδιαμάντης είναι κατεξοχήν «βιωματικός» συγγραφέας. Τεκμηριώστε τη θέση αυτή με πέντε βιωματικού χαρακτήρα αναφορές στο κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 15

B1. Να επισημάνετε και να σχολιάσετε τέσσερις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο απόσπασμα.

Μονάδες 20

B2. «[...] Ή βάρκα ἐκείνη ἀπεῖχεν ... εἰς τάς ἀγκάλας μου, καί ἀνῆλθον».

Να εξετάσετε τη λειτουργία της περιγραφής στο συγκεκριμένο χωρίο.

Μονάδες 20

Γ. «Ορθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιός Σισώης δtti “ἄν ηθελαν νά μέ κάμουν καλόγερον, δέν ἔπρεπε νά μέ στείλουν ἔξω ἀπό τό μοναστήρι...”. Διά τήν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἥρκουν τά δλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τά ὅποια αὐτός μέ εἶχε διδάξει, καί μάλιστα ἥσαν καί πολλά!...». Να σχολιάσετε το πιο πάνω χωρίο με 120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

Δ. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε από το «Όνειρο στο κύμα» με το παρακάτω ποίημα του Κλείτου Κύρου, «Οπτική απάτη»:

Μονάδες 20

Κατατρύχονταν¹ από μια μιροφή γυναίκας
Την ἔβλεπε στον ύπνο του μ' υψωμένα
Χέρια να παραληρεί με θέρμη
Την ἔβλεπε κάθε πρωί να γνέφει
Στο απέναντι παράθυρο να χαμογελά
Μ' αστραπές στα μάτια και στα δόντια
Μες στο μισοσκότεινο δωμάτιο
Σύμβολο της άυλης παντοτινά γυναίκας
Έτσι νόμιζε τουλάχιστο δεν είχε διδαχθεί
Τους παράγοντες της οφθαλμαπάτης.
Όταν πια κατάλαβε είχε ξημερώσει
Σα να κύλησε μια ατελείωτη νύχτα
Κι ήταν μόνος πάλι και ξεφύλλιζε
Παλιές πολύ παλιές φωτογραφίες.

(Αλέξανδρος Αργυρίου (επιμ.), Η ελληνική ποίηση. Ανθολογία - Γραμματολογία, τόμος ΣΤ', [Αθήνα:] Εκδόσεις Σοκόλη [1985], σ. 288.)

1. Βασανιζόταν, υπέφερε, ταλαιπωρείτο.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

- Η βαθιά θρησκευτική του πίστη
π.χ. είχα φθάσει έγκαιόρως δόξα, τῷ θεῷ!
σχοινίον τῆς παραβολῆς
- Η εγκατάλειψη του φυσικού περιβάλλοντος και η εγκατάσταση στο αστικό περιβάλλον.
π.χ. κ' ἐγώ ἔμαθα γράμματα ... ἵτον ἐπόμενον.
- Η δεινή ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο αφηγητής, αποτέλεσμα της εγκατάστασής του στον αστικό χώρο και της απώλειας της ελευθερίας που του παρείχε η ζωή στη φύση.
π.χ. "Και τώρα ... Ὡ! ἀς ἡμιην ἀκόμη βισκός εῖς τά ὅρη! ..."
- Ο αδιαπραγμάτευτος ιδανισμός ηθικής διάστασης
π.χ. ἐπί πόσον ἀκόμη ... τό ἴδιον ὅνειρον του.
- Το βιωματικό χαρακτήρα του αφηγήματος τεκμηριώνει επίσης και η ύπαρξη της πρωτοπρόσωπης ομοδιηγηματικής αφήγησης.
π.χ. "Δέν ήξεύρω".

B 1.

- Ο εσωτερικός μονόλογος που αποκαλύπτει την αθωότητα και την αγωνία του αφηγητή, ο οποίος αντιλαμβάνεται το ανάρμοστο της παρουσίας του στο σημείο όπου «ελούζετο» η Μοσχούλα και επιχειρεί να δικαιολογήσει και να απενοχοποιήσει τον εαυτό του. Ο αφηγητής παράλληλα παρουσιάζει με την τεχνική του εσωτερικού μονολόγου το δίλημμα, το οποίο τον κυριεύει. Αναρωτιέται, λοιπόν, αν πρέπει να πέσει στη θάλασσα προς βοήθεια της κόρης που κινδύνευε να πνιγεί λόγω του φόβου που γεννήθηκε στην ψυχή της ή εναλλακτικά να φύγει, πιστεύοντας ότι μ' αυτή την ενέργεια θα αποκαταστήσει την ηρεμία της κατέλας.
«Δεν ήξεύρω ... δεν είναι τίποτε έκτακτον».
«Τότε με κατέλαβε τρόμος ... ν' αρθρώσω φωνήν».
- Ο διάλογος, έστω και ανολοκλήρωτος στο συγκεκριμένο απόσπασμα, που αφήνει να διαφανούν τα συναισθήματα και οι σκέψεις του αφηγητή και

κατ' επέκταση καθιστούν δυνατή τη σύλληψη του ψυχολογικού πορτραίτου του αφηγητή εκ μέρους των αναγνωστών.

«-Μη φοβάσαι!...δεν είναι τίποτε...δεν σου θέλω κακόν».

- Η χρήση της περιγραφής, κυρίαρχο χαρακτηριστικό της περιγραφικής δεξιοτεχνίας του Παπαδιαμάντη, που λειτουργεί επιβραδυντικά καθυστερώντας την εξέλιξη της πλοκής και τη λύση του μύθου και παράλληλα εντείνει την αγωνία και το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

«Απείχον τώρα ... δια την ατυχή παιδίσκη».

«Εφθασα σχεδόν εις τον πυθμένα ... βράχων και πετρών».

- Το δραματικό απρόπτο που ανατρέπει την πορεία της εξέλιξης της πλοκής και θα φέρει σε απτική επαφή πλέον τον αφηγητή βιοσκό με τη λουόμενη κόρη. Συγκεκριμένα, η απρόπτη εμφάνιση της βάρκας εντείνει το φόβο της Μοσχούλας, η οποία μετά το άκουσμα της φωνής της κατσίκας νιώθει ευάλωτη, συναίσθημα που ενισχύεται στη θέα της βάρκας. Η όλη ψυχολογική της κατάσταση την οδηγεί στο βυθό της θάλασσας και κινητοποιεί τον αφηγητή βγάζοντάς τον από το αδιέξοδο στο οποίο είχε περιέλθει και κατά συνέπεια από την αδράνεια.

B 2.

Η εμφάνιση της βάρκας είναι ένα δραματικό απρόπτο που επιτείνει τον τρόμο της Μοσχούλας και κάνει το βιοσκόπουλο να παραμείσει όλους τους δισταγμούς που εμπόδιζαν τη δράση του μέχρι τότε (Πάραυτα ... εις την θάλασσαν). Η δράση του βιοσκόπουλου δίνεται στη συνέχεια μέσα από μια λεπτομερέστατη περιγραφή τόσο των πράξεών του (Πάραυτα ανέδυν ... κύματος), όσο και της φύσης (...εις τον πυθμένα ... βράχων και πετρών). Οι λεπτομέρειες αυτές συντελούν στην επιβράδυνση της πλοκής, καθώς ο αναγνώστης αργεί να πληροφορηθεί το αποτέλεσμα της επιχείρησης του βιοσκόπουλου. Ακόμη καθιστούν πιο ενδιαφέροντα τη δράση. Πληροφορούμενοι με κάθε λεπτομέρεια τις ενέργειες του βιοσκού, συνειδητοποιούμε τη δυσκολία του εγχειρήματός του και το μέγεθος του επιτεύγματός του. Η περιγραφή αυτή δίνει την εικόνα μιας θάλασσας φοβερής και επικίνδυνης (ως μνήμα υγρόν και ακαριαίον), η οποία δεν έχει καμιά σχέση με την ειδυλλιακή της εικόνα που προηγήθηκε. Η επικινδυνότητα της θάλασσας προκαλεί στον αφηγητή αγωνία που μεταδίδεται και στον αναγνώστη, ο οποίος βλέπει τις δυσκολίες της επιχείρησης (εσχηματίζοντο δίναι και κύκλοι συστρεφόμενοι) και περιμένει την αναγγελία της επιτυχίας της (ήρπασα την κόρη και ανήλθον) για να

ηρεμήσει. Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι συντελείται η δραματική κορύφωση σ' αυτό το χωρίο, καθώς η ένταση φτάνει στο κατακόρυφο και η δράση ολοκληρώνεται.

Γ.

Σ' αυτό το σημείο διαφαίνεται η αντινομία πάνω στην οποία στηρίζεται όλο το κείμενο, η αντίθεση δηλαδή ανάμεσα στη φύση και την απλότητα της ζωής σ' αυτή, που οδηγεί τον άνθρωπο στην ευτυχία, και στον αστικό πολιτισμό, που τον οδηγεί στη δυστυχία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο αφηγητής, που όταν ζούσε ελεύθερος και αναλφάβητος μέσα στη φύση, ήταν αθώος, ένιωθε ευτυχής, ενώ τώρα που ζει σε αστικό περιβάλλον και έχει μορφωθεί, νιώθει καταπιεσμένος, ανελεύθερος και δυστυχής. Στο συγκεκριμένο χωρίο γίνεται σαφές πως ο αφηγητής υποτιμά την κοσμική μόρφωση και τη θεωρεί ως ένα βασικό παράγοντα εξαιτίας του οποίου ο άνθρωπος χάνει την ψυχική του αθωότητα. Ενδεικτική είναι η φράση «δια τη σωτηρία της ψυχής μου ήρκουν τα ολίγα εκείνα κολυβογράμματα και ήταν και πολλά». Στο σημείο αυτό έγκειται και η βασική διαφορά της πορείας του αφηγητή σε σύγκριση με την κυκλική πορεία ζωής που διέγραψε ο Σισώης, ο οποίος μπόρεσε να ξαναβρεί τη γαλήνη της ψυχής του επιστρέφοντας στη μοναστική ζωή. Από το προσωπικό αυτό βίωμα του πατέρα Σισώη πηγάζουν και οι συμβουλές του προς το νεαρό βοσκό, ο οποίος όμως ποτέ δε τις ακολούθησε, πράγμα για το οποίο μετανιώνει.

Δ.

Αντιπαραβάλλοντας το απόσπασμα από το «Όνειρο στο κύμα» με το ποίημα του Κ. Κύρου «Οπτική Απάτη» μπορούν να εντοπιστούν αρκετές κοινές αναφορές.

Κατ' αρχάς και στα δυο κείμενα μια γυναικεία εξιδανικευμένη μορφή κυριαρχεί στη σκέψη και στην καρδιά των προσώπων για τα οποία γίνεται λόγος (βοσκός, αλλά και ώριμος αφηγητής στο «Όνειρο στο κύμα» - απροσδιόριστο τρίτο ανδρικό πρόσωπο στην «Οπτική απάτη»). Η μορφή αυτής της γυναίκας αποκτά σαφείς συμβολικές διαστάσεις ενός ιδανικού προσώπου που στοιχειώνει τον εσωτερικό κόσμο των πρωταγωνιστών, χωρίς να είναι σε θέση να απαλλαγούν από αυτή. Χαρακτηριστική και εμφατική ως προς τη θέση της είναι η χρήση του ρήματος «κατατρύχονταν» στο ποίημα, που προβάλλει τη βασανιστική διάσταση της γυναικείας αυτής παρουσίας - απουσίας, διάσταση που σαφώς αποκτά και η ονειρική μορφή της Μοσχούλας για τον ήρωα του Αλ. Παπαδιαμάντη, καθώς δεν είναι σε

θέση να την ξεπεράσει (Επί πόσον ακόμη θα το ενθυμούμαι). Παράλληλα και στα δύο προς εξέταση κείμενα είναι έκδηλη η παρουσία ερωτισμού που πηγάδει στο μεν ποίημα από τους στιχ. 3-6, στο δε διήγημα από την αναφορά στην «αιθέρια επαφή» που βίωσε ο αφηγητής κρατώντας στα χέρια του τη μισοπνιγμένη Μοσχούλα.

Κοινός τόπος και στα δύο κείμενα είναι η παραδοχή της αδυναμίας των κεντρικών προσώπων ως προς τη συνεχή επαλήθευση του ονείρου και στην απτή πραγματικότητα. Στο ποίημα του Κ. Κύρου αυτό γίνεται φανερό τόσο από τον τίτλο «Οπτική απάτη», όσο και στους στίχους 9 – 10, όπου και γίνεται λόγος για μια οφθαλμαπάτη, η οποία παραπλανά το ανώνυμο αντρικό πρόσωπο. Ανάλογη παραπλανητική διάσταση έχει και η παρουσία της Μοσχούλας στο «Όνειρο στο κύμα», όπου – κατά την άποψη του ίδιου του αφηγητή – τον παραπλάνησε και τον οδήγησε σε μια ζωή, για την οποία τώρα μετανιώνει. Αυτό φαίνεται τόσο από υποτιμητικό χαρακτηρισμό της Μοσχούλας ως απλής θυγατέρας της Εύας, όσο και από την αναφώνηση – ομοιολογία του – πως η ανάμινησή της έπρεπε να τον οδηγήσει μόνο στη μοναστική ζωή.

Άλλη ομοιότητα των δύο κειμένων είναι πως και τα δύο πρόσωπα μένουν στο παρόν τους μόνα φέροντας μαζί τους τις αναμνήσεις της ονειρικής γυναικείας παρουσίας (στο ποίημα στιχ. 13 – 14, ενώ στο «Όνειρο στο κύμα» γίνεται φανερό από την αναφορά του αφηγητή στην «άλλως ανωφελή ζωή του»).

Κλείνοντας και στα δύο κείμενα η αναφορά στη γυναικά έχει σαφώς ονειρική – εξίδανικευμένη διάσταση, όπως έχει ήδη αναφερθεί («Οπτική απάτη» στιχ. 2 – 7, ενώ στο «Όνειρο στο κύμα» αυτό φαίνεται καθαρά στην παράγραφο «Επίποσον ακόμη ... όνειρό του»). Ως προς το σημείο όμως αυτό υπάρχει η εξής βασική διαφορά: Στο ποίημα του Κ. Κύρου η αναφορά στον όρο «όνειρο» έχει σαφώς κυριολεκτική διάσταση, καθώς το κεντρικό ανώνυμο πρόσωπο κατατρύχεται «από μια μιρφή γυναικας» στον ύπνο του. Αντίθετα, ο ήρωας του διηγήματος του Παπαδιαμάντη χρησιμοποιεί μεταφορικά τον όρο «όνειρο», με σκοπό να αποδώσει τη συγκλονιστική εμπειρία που βίωσε, όταν ήρθε σε οπτική επαφή με τη Μοσχούλα (Ήμην ο άνθρωπος ... το ίδιον όνειρό του).

Τέλος εμφανής είναι και η διαφορά του χώρου στον οποίο τα 2 πρόσωπα βιώνουν το όνειρό τους: Στο ποίημα το όνειρο του ανώνυμου άντρα τοποθετείται μέσα σε ένα κλειστό και μισοσκότεινο δωμάτιο, ενώ στο κείμενο του Παπαδιαμάντη ο ήρωας έρχεται σε επαφή με το πρόσωπο που ποθεί στο ανοιχτό ονειρικό φυσικό περιβάλλον.